

# Jobban teljesít

SOÓS TAMÁS DÉNES

**AZ ARANYÉLET SZÓKIMONDÁSA PARADIGMAVÁLTÁST JELEZHET A PARABOLÁKBAN FOGALMAZÓ, SOROK KÖZÖTT ÜZENŐ MAGYAR FILMBEN.**

A mai néző szereti, ha nevén nevezik a dolgokat. Persze lehet, hogy a régi is szerette, csak nem tudott hangot adni a vonzalmának. Legalábbis itt, Magyarországon, ahol érthető okokból parabolákban beszéltek a filmesek, mert máshogy, ha valaki kritizálni akart, nem lehetett. Ez az elemelt, áthallásos beszédmód pedig máig sem kopott ki a magyar filmből. Szabó István, mikor az urambátyámos korrupcióról akart forgatni a 2000-es években, egészen a *Rokonokig* és a harmincas évek dzsentivilágáig lépett vissza. A *Fehér Istenben* Mundruczó Kornél kutyametaforába csomagolta a kisebbségek elnyomásáról és a megalázottak fellázadásáról alkotott vízióját, az állathorrorban is a társadalomkritikus szimbolikát hangsúlyozva. De a rendezők a Mundruczóénál tisztább műfajú filmekben sem ódzkodtak az allegóriáktól. A *Délibáb*ot például legalább annyira áthatotta a *Szegények* története a hatalomnak kiszolgáltatott kisemberről, mint a vadnyugati zsáner hagyománya; Hajdu Szabolcs lázálomszerű filmje sokkal inkább a kiszákmányoló kelet-európai hatalomról vészolt szimbolikus korrajz volt, mintsem feszültségteli westernese. Legutóbb pedig a *Veszettek*ben, ebben a hollywoodias vonalvezetésű filmben nem mertek „cigány”-t és „skinhead”-et kiáltani az alkotók, hogy szándékuk szerint általánosabb síkra emeljék az egyébként nagyon is konkrét, fajgyűlöletről, mélyszegénységről, és a mindebből való kitörésről szóló történetet.

Az HBO-nak viszont nem voltak ilyen jellegű aggályai. Az *Aranyélet* épp azért válhatott ilyen gyorsan ennyire népszerűvé, mert ma Magyarországon katartikus hatása van annak, ha valaki nyíltan, sallang és mellébeszélés nélkül mondja

ki a dolgokat. Mikor a politika nyelve egy alternatív utópiáról szóló újbeszélhez közelít, a magyar filmeket pedig az értelmiségi, és nem az átlagnéző preferenciáihoz igazítja az allegorikus tradíció, még csak tabukat sem kell feszegetni a sikerhez – elég, ha viszontlátjuk a képernyőn mindazt, amit eddig is tudtunk, csak ott nem volt szokás kimondani.

Miklósi Attila (Thuróczy Szabolcs) piti csaló, kisgengszter a nagy láncolatban. Hollósnak (Anger Zsolt), a rendőrkapitánnyal és politikusokkal pókerező bűnözőnek sofőröködik, ha cigit kell csempészni az ukrán határon, vagy leszállítani egy szatyor pénzt a Soroksárin. Ebből épített magának villát a II. kerületben, ezzel keres havi nettó hétszázat a családjának. Mikor megkeseredik a sehova sem tartó, mert örökké kispályán mozgó stiklikben, és kilépne a bűnözésből, be a hivatalok és multicégek patyolatszürke világába, nem a munkaadója, de még csak nem is az anyagi helyzete, hanem a felesége az, aki megakadályozza ebben. Janka (Ónodi Eszter) messziről érkezett Budára, és mindent megtesz, hogy ott is maradjon: unatkozik, konspirál, s pókkirálynőként szövögeti a szálakat. Közben a Miklósi-sarjak is belekóstolnak a Rózsadombon kívüli életbe: az ártatlan eminens Mira (Döbrösi Laura) előtt a családi vagyon piszka és a nyolcadik kerületi, kisebbségi rögváló leppeződik le, Márk (Olasz Renátó) pedig, a menősködő, suta rapperfiú apja nyomdokaiba és Hollós szolgálatába lépne.

Az *Aranyélet* tehát nem az aktuálpolitikai mutyiról, bedőlő brókercegekben kimentett vagyonról, netán csencselt földbérletekről szól, hanem a kisemberek túlélését célzó ügyeskedéséről: a vállalkozóról, aki papírból épít házat, a

kocsmárosról, aki a belvárosban is vizezi az italokat, és az ingatlanosról, aki három hónapnyi kaucióval húzza le a vásárlókat. A budapesti élet slágertémái kerülnek szóba a hónapokig tátongó, de az arra taxizó politikus által rögtön betemetett kátyútól az alulfinanszírozott egészségügyig, melyben a nővér olyan életunt és sápadt arccal dolgozik, hogy akár a *Walking Dead*ben is statisztálhatna. Mint a lézengő fiatalok és a fővárosi tömegközlekedés közérzetét sűrítő *VAN valami furcsa és megmagyarázhatatlan*ban, úgy az *Aranyélet*ben is egymást érik az aha-élmények. Azonban a sorozat ezen a téren még csak a kötelező első kört futotta le: listába gyűjtötte és dramatizálta a tipikusan magyar simliket, de csak elvétve helyezte azokat tágabb, értelmező keretbe. Az *Aranyélet*nek így egyszerre merész a témaválasztása és kockázatkerülő a témakezelése, hiszen nem is annyira az ún. magyar valóság mögé néz, mint inkább az emberek fejében élő képet erősíti fel és tükrözi vissza – szórakoztató, élvezetes körítéssel.

Az *Aranyélet* kapcsán, amely a finn *Helppo elämä* sorozat laza remake-je, amerikai szériákat szokás emlegetni *Maffiózó*tól *Breaking Baden* át a *Better Call Saul*ig (Vince Gilligan hatását el is ismerik a savval oldott hullára tett utalással), pedig hangulatát és világképét tekintve sokkal közelebb áll a régi film noirok fatalizmusához, valamint a magyar bűnfilmek sarokkövéhez, a *Dögkéselyű*höz, amelyben a kirabolt taxis az ország élhettensége és személyes kiábrándultsága miatt kezd ámokfutásba a budai elit ellen. Az *Aranyélet* truvája, hogy belülről mutatja meg ennek az elitnek az életét, és felvillantja az oda felkapaszkodott Miklósiék munkagyökereit – hazai gellert adva az olasz-amerikai gengszterfilmekből átemelt, diszfunkciós családi dinamikának és a megreformálódó bűnöző toposzának. Ezt a gellert hangsúlyozza a színészi játék is: Ónodi Eszter pazar – és zseniálisan szarkasztikus – alakításában Janka újjgazdag, unatkozó feleségből a proliét elől menekülő, mélyen sérült emberré változik. Az első évad egyik csúcspontja, mikor a rózsadombi femme fatale részt vesz egy disznóvágáson, és elsírja magát, amint egy szegény nőnek alamizsnaként adják a visszamaradt húst, mert a jelenet konfrontálta őt azzal a közeggel, ahova semmiképp sem akar visszatérni.

Az alkotók és a színészek több ehhez hasonló, beszédes pillanattal mélyítenek karaktert. A családfőét például rögtön a zeneválasztással, hiszen Miklósi Attila luxusvillatulajként is a rendszerváltás előtt felfutott és a kétkezi munkások körében népszerű rock- és metallenekarokat hallgat Pokolgéptől Lady Macbethig (a sorozat egyik rendezője Dyga Zsombor, aki a magyar filmesek közül talán a leggyakrabban és a legjobb érzékkel használ zenei betéteket műveiben). Az *Aranyélet* egyik alulhangsúlyozott vonulata, ahogy a háttértörténeteikkel beágyazza szereplőit a tankönyvekből, tévékből kimaradt magyar történelemben. Miklósi Attila például autókat csempészett az NDK-ból a nyolcvanas években, a mindenható politikust megtestesítő Csér Kálmánról (Seress Zoltán) pedig kiderül, hogy a rendszerváltás utáni zavarosban halászta össze a vagyonát. „Az egy másik világ volt. Abban úgy kellett élni, most pedig így lehet” – vallják Miklósiék, kiknek világképe, munkához és pénzhez való frusztrált viszonya még az átkos produktuma. Fiatalon nélkülöztek, a rendszerváltás után pedig elhitték a „most majd jobb lesz” álmát, hogy aztán görcsösen kapaszkodjanak a hamis jólét ideájá-

hoz, és ne vegyék észre, milyen árat kell fizetniük érte. Gyerekeik a mai fiatalok gondtalan – felelőtlen? – módján viszonyulnának a pénzhez, de a családban a felesége minden igényét kiszolgáló papucsférjtől és a pénzt szóró Jankától a gátlástalan önzés és költekezés rossz példáját látják. Az öröklött minták sorozata az *Aranyélet*, melynek epizódjaiban felsejlik a rejtett és személyes történelem – a második évadban épp ennek kibontása fenhetné éleesebbre a sorozat egészséges társadalomkritikáját.

Az HBO sikersorozatát tehát jócskán van miért dicsérni. Nagyon jó, fanyar és találó a humora, tele van hiteles emberi pillanatokkal, és a természetesen gördülő dialógusok is a beszélt nyelv állapotát tükrözik, melyben a sűrűn használt káromkodás egyszerre mondatkitöltő malter és a forrongó érzelmet átadó (ön)kifejezési forma. Vizuális világa – a tematikához illően – hűvösen profi, Dyga Zsombornak és Mátyássy Áronnak nemcsak érzéke, de pénze is volt rá, hogy megtalálja a legérdekesebb beállításokat (például az autósüldözés klausztrófób arcközelijeit, vagy a fojtott körsvenket a felső és korrupstízezer pókerpartiján). Mindezt pedig el lehet nézni az első évados

gyerekbetegségeket: hogy a kötelező alapozás miatt eleinte még nem olyan svunggal csavarodik a sztori, és hogy becsúsztak a sorozatok hangulatából kilógó, kevésbé realiztikus részek (mint Miráék burleszkbe illő csínye és az azt követő ÁNTSZ-vizsgálat) és egy túl didaktikus szál is (a prostituálnak álló Osi története Farkas Franciskával, aki ugyanezt a karaktert alaposabban kifejthette a *Viktória – A zürichi expresszben*). A történet is hozhatna kiszámíthatatlan fordulatokat, vájkálhatna mélyebben a mutyivilágban, és beszélhetne még mérszebben a közállapotokról. Az elvárásokat viszont maguk az alkotók tornászták magasra, így ezek nem beváltatlan, hanem beváltandó ígéretek a bizonyára már készülő második évadra.

Az *Aranyélet* témájával, szókimondásával és képi világával új színvonalat állított fel a magyar filmes közegben. Itt az ideje elindulni innen felfelé.

•  
**ARANYÉLET** – magyar tévésorozat, 2015. Rendezte: **Dyga Zsombor** és **Mátyássy Áron**. Írta: **Tasnádi Iván, Zomborác Virág, Bárány Márton**. Kép: **Marosi Gábor**. Zene: **Fülöp Péter**. Producer: **Stalter Judit, Krigler Gábor, Závorszky Anna**. Szereplők: **Thuróczy Szabolcs** (Attila), **Ónodi Eszter** (Janika), **Döbrösi Laura** (Mira), **Olasz Renátó** (Márk), **Anger Zsolt** (Hollós). Gyártó: **HBO**. 8x50 perc.

„Prolilét elől menekül”

(Thuróczy Szabolcs)

